

ГАДААДЫН ЗАРИМ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БҮТЭЦ

(Мэдээлэл, лавлагаа)

Г.Билгээ, Ц.Ариунаа, Б.Туул

АГУУЛГА

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

ГАДААДЫН ЗАРИМ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БҮТЭЦ

1.Бүгд Найрамдах Сингапур Улс

- 1.1.Төрийн тогтолцоо
- 1.2.Гүйцэтгэх засаглал
- 1.3.Засгийн газар (Танхим)-ын бүтэц

2.Бүгд Найрамдах Финланд Улс

- 2.1.Төрийн тогтолцоо:
- 2.2.Гүйцэтгэх засаглал
- 2.3.Засгийн газрын бүтэц

3.Бүгд Найрамдах Эстони Улс

- 3.1.Төрийн тогтолцоо
- 3.2.Гүйцэтгэх засаглал
- 3.3.Засгийн газрын бүтэц

4.Норвегийн Хаант Улс

- 4.1.Төрийн тогтолцоо
- 4.2.Гүйцэтгэх засаглал
- 4.3.Засгийн газар (Төрийн зөвлөл)-ын бүтэц

5.Шведийн Хаант Улс

- 5.1.Төрийн тогтолцоо
- 5.2.Гүйцэтгэх засаглал
- 5.3.Засгийн газрын бүтэц

АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Судалгааны захиалгын дагуу Сингапур, Финланд, Эстони, Норвег, Швед зэрэг улсуудын Засгийн газрын бүтцийн талаарх мэдээлэл лавлагааг УИХ-ын Тамгын газрын Парламентын судалгаа, сургалтын хүрээлэнд гүйцэтгэв.

1) Төрийн тогтолцооны онцлог:

Судалгаанд хамрагдсан улсууд нь төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл улс хэдий ч, тэдгээрээс 3 улс нь парламентын бүгд найрамдах засаглалтай (Сингапур, Финланд, Эстони), 2 улс нь үндсэн хуульт хаант засаглалтай (Норвег, Швед) байна.

Парламентын бүгд найрамдах засаглал (parliamentary republic) нь бүгд найрамдах улсын засаглалын үндсэн хэлбэр бөгөөд дараах онцлох эрхийг хэрэгжүүлнэ:

- Парламент нь Засгийн газрыг бүрдүүлэх, түүнд улс төрийн хариуцлага тооцох онцгой эрхтэй, зарим улсад ерөнхийлөгчийг сонгох эрхтэй;
- Парламент нь Засгийн газарт үл итгэж байгаагаа илэрхийлбэл, Парламентын олонхын саналаар Засгийн газрыг огцруулах эрхтэй;
- зайлшгүй тохиолдолд Ерөнхийлөгч нь Парламентыг тараах ба хугацаанаас өмнө сонгууль зарлах эрхтэй.

Үндсэн хуульт хаант засаглал (constitutional monarchy) нь дараах шинжээр тодорхойлогдоно:

- Хааны эрх мэдлийг Үндсэн хуулиар хязгаарлагдсан;
- Хууль тогтоох сонгуульт байгууллага буюу парламенттай;
- Хараат бус, бие даасан шүүхтэй.

2) Засгийн газрын нэршлийн хувьд:

Судалгаанд хамрагдсан улсуудад Засгийн газрыг янз бүрээр нэрлэж байна. Тухайлбал, Засгийн газар (Финланд, Швед, Эстони), Танхим (Сингапур), Төрийн зөвлөл (Норвег) гэх мэт.

Зарим улсуудад Засгийн газрыг байгуулах тогтолцооны хувьд Парламентын сонгуулийн үр дүнд Парламентад олонх болсон нам (эвсэл)-ын дарга Ерөнхий сайдаар сонгогдох бөгөөд Ерөнхий сайдын томилсон сайд нар нэг танхим болж хамтын шийдвэр гаргаж, үйл ажиллагаагаа Парламентын өмнө хариуцан тайлагнадаг байна.

Судалгаанд авагдсан улсуудын хувьд гүйцэтгэх мэдлийг хэрэгжүүлэх субъектын тогтолцоо харилцан ялгаатай байна. Тухайлбал, гүйцэтгэх эрх мэдлийг Ерөнхийлөгч хэрэгжүүлдэг (Сингапур), Хаан нь Засгийн газартай хамтран хэрэгжүүлдэг (Норвег), Ерөнхий сайдыг Ерөнхийлөгч нь томилдог (Сингапур, Финланд, Эстони), гүйцэтгэх эрх мэдлийг өөр этгээдэд өгч болох (Сингапур) гэх мэт онцлогтой байна.

3) Засгийн газрын бүтцийн онцлог:

Судалгаанд хамрагдсан улсуудын Засгийн газрын бүтцийг авч үзвэл, Сингапур, Норвег зэрэг улс 15 яамтай, Финланд, Швед, Эстони зэрэг улс 11 яамтай ажиллаж байна.

Зүүн өмнөд Ази болон хойд Европын орнуудад (нийт 5 улс) нэг яамыг эрхлэх асуудлын цар хүрэнээс нь хамаарч 2-3 сайд хариуцан ажиллах тохиолдол байна. Эдгээрээс Эстони Улсыг жишээ болгон авч үзвэл, тус улсын Засгийн газрын 11 яамыг 14 сайд хариуцах ба дараах хоёр яамыг 2 сайд хариуцаж байна:

- Сангийн яам нь Сангийн болон Төрийн удирдлагын гэсэн 2 сайдтай;
- Эдийн засаг, харилцаа холбооны яам нь Эдийн засаг, дэд бүтцийн болон Үйлдвэрлэл, мэдээллийн технологийн гэсэн 2 сайдтай.

Яамдын уялдаа холбоог хангах чиглэлд Сингапур Улсын Засгийн газрын бүтэц бусад улсынхаас ялгаатай байна. Тухайлбал:

- Дотоод хэргийн болон Хууль зүйн яамдыг **нэг сайд** хариуцаж байна;
- **5 сайд өөр яамны дэд сайдын** албан үүргийг хавсран хариуцаж байна –
 - Нийгэм, гэр бүлийн хөгжлийн сайд нь *Эрүүл мэндийн дэд сайдын*;
 - Харилцаа холбоо, мэдээллийн сайд нь *Дотоод хэргийн дэд сайдын*;
 - Соёл, олон нийт, залуучуудын сайд нь *Хууль зүйн дэд сайдын*;
 - Хүний нөөцийн сайд нь *Худалдаа, үйлдвэрлэлийн дэд сайдын*;
- **Ерөнхий сайдын оффисын 2 сайд яамны дэд сайдын** албан үүргийг хавсран хариуцаж байна:
 - 1 дэх сайд нь *Сангийн болон Үндэсний хөгжлийн дэд сайдын*;
 - 2 дахь сайд нь *Боловсролын болон Гадаад хэргийн дэд сайдын*.

Финланд Улсын Ерөнхий сайд нь Засгийн газар бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ хуралдах шаардлагагүй гэж үзвэл Сайд нарын хороод (Ministerial committees)-ыг хуралдуулж болно. Сайд нарын хороодыг Ерөнхий сайд тэргүүлнэ. Хороо нь сайд нараас бүрдсэн гишүүдтэй байх ба тэд өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудал, эсхүл Ерөнхий сайдын хүсэлтээр асуудлыг хэлэлцэнэ. Тухайлбал:

- **Гадаад байдал, аюулгүйн бодлогын сайдын хороо** (Ministerial Committee on Foreign and Security Policy) нь Финланд Улсын бусад улстай харилцах харилцаа, дотоодын аюулгүй байдал, батлан хамгаалахтай холбоотой үндсэн асуудлуудыг хамаарна;
- **Европын холбооны хэрэг эрхлэх сайдын хороо** (Ministerial Committee on European Union Affairs) нь улс төр, эдийн засаг, хууль эрх зүйн хувьд чухал ач холбогдолтой Европын холбооны асуудлуудыг хамаарна;
- **Сангийн сайдын хороо** (Ministerial Finance Committee) нь эдийн засгийн чухал ач холбогдолтой, эсхүл Сангийн сайдын хорооноос санал авах шаардлагатай асуудлуудыг хамаарна;
- **Эдийн засгийн бодлогын сайдын хороо** (Ministerial Committee on Economic Policy) нь улсын санхүүгийн үндсэн чиглэл, эдийн засгийн ерөнхий хөгжил болон эдийн засгийн бодлогын арга хэмжээ авах шаардлагатай бусад асуудлыг Ерөнхий сайдын шийдвэрээр хамаарна.

УИХ-ЫН
СУДАЛГААНЫ САН

СУДАЛГААНЫ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ХЭСЭГ**ГАДААДЫН ЗАРИМ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН БҮТЭЦ****1. БҮГД НАЙРАМДАХ СИНГАПУР УЛС****1.1. Төрийн тогтолцоо**

Бүгд Найрамдах Сингапур Улс нь парламентын засаглалтай бүгд найрамдах улс бөгөөд төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл улс юм. Тус улсын төрийн тогтолцоо нь хууль тогтоох, гүйцэтгэх шүүх гэсэн засаглалын 3 салаа мөчиртэй хэлбэр буюу Вестминстерийн загвартай:

- 1) **Хууль тогтоох эрх мэдлийг** нэг танхимтай Парламент хэрэгжүүлнэ. Парламент нь үндэсний хууль тогтоомж, улсын төсвийг батлах ба Засгийн газрын үйл ажиллагаанд хяналт тавина (Үндсэн хуулийн §38).

Одоо 14 дэх удаагийн Парламентын бүрэн эрх хэрэгжиж байгаа бөгөөд 103 гишүүнтэйгээр хууль тогтоох эрх мэдлийг хэрэгжүүлж байна. Парламентын гишүүдийн 92 гишүүн нь нэг мандаттай тойргоос, 2 гишүүн олон мандаттай тойргоос тус тус сонгогдсон бол 9 гишүүн нь намын жагсаалтаар орж ирсэн. 2020 оны Парламентын ээлжит сонгуулийн дүнгээр Ардын хөдөлгөөний нам 69.9 хувийн саналаар 83 суудал авч Парламентад олонх болжээ.

Сингапур Улсын улс төрийн гол хүчин нь Ардын хөдөлгөөний нам бөгөөд 1954 онд байгуулагдаж, 1963 онд тус улс тусгаар тогтносны дараа засгийн эрхэнд анх гарч байжээ. 1959-1991 онд тус намыг Ли Куан Ю (тус улсын анхны Ерөнхий сайд) удирдаж байв.

- 2) **Гүйцэтгэх эрх мэдлийг** Сингапур Улсын Ерөнхийлөгч хэрэгжүүлэх ба энэхүү эрх мэдлийг Ерөнхийлөгч өөрөө, эсхүл Танхим (Засгийн газар), эсхүл Танхимаас эрх олгосон сайд хэрэгжүүлэх ба Парламент нь бусад этгээдэд гүйцэтгэх эрх мэдлээ хэрэгжүүлэх чиг үүргийг өгч болохоор Үндсэн хуулиар зохицуулсан онцлогтой байдаг байна. (§23)

Танхим нь Ерөнхий сайд ба бусад сайд нараас бүрдэж Засгийн газрын ерөнхий удирдлага, хяналтын чиг үүргийг хэрэгжүүлэх бөгөөд Парламентын өмнө хамтын хариуцлага хүлээнэ. (§24)

1991 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Ерөнхийлөгчийг 6 жилийн хугацаатай бүх нийтээр сонгодог болсон (улиран сонгогдож болно) байна. 2017 оны 09 дүгээр сарын 14-ний өдрөөс тус улсын анхны эмэгтэй Ерөнхийлөгч Халима Якоб ажиллаж байна.

Харин Ерөнхий сайдаар Ардын хөдөлгөөний намын дарга Ли Сянь Лун 2019 оноос хойш ажиллаж байна.

- 3) **Шүүх эрх мэдлийг** тухайн үед хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байгаа хуульд заасан Дээд шүүх болон доод шатны шүүхүүдэд олгосон байна. (§93)

1.2. Гүйцэтгэх засаглал

1.2.1. Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх

1965 онд батлагдсан Үндсэн хуулиар³⁶⁴ тус улсын Ерөнхийлөгч нь төрийн тэргүүн байна. (§17.1) Тэрээр зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагч³⁶⁵ байх ба Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслөөс бусад хуулийн төсөлд хориг тавих эрхтэй.

1991 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр бэлэг тэмдгийн шинжтэй байсан Ерөнхийлөгчийн эрх, үүрэгт зарим нэмэлт, өөрчлөлт орсон ба тэрээр бүрэн эрхээ дараах гурван чиглэлээр хэрэгжүүлнэ:³⁶⁶

- 1) **Танхим, эсхүл Танхимаас эрх олгосон сайдын зөвлөмжийн дагуу хэрэгжүүлэх Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх** – Танхим нь Засгийн газар, түүний бодлогыг ерөнхий удирдлагаар хангаж, хяналт тавих бөгөөд Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайдын өгсөн зөвлөмжийн дагуу Засгийн газрын эрхлэх асуудлын хүрээний асуудлаар үйл ажиллагаагаа явуулахаар Үндсэн хуулийн 25 дугаар зүйлд заасан байдаг.

Ерөнхийлөгч тодорхой нөхцөлд дараах байдлаар Танхимаас хараат бусаар эрх мэдлээ хэрэгжүүлнэ:

- 2) **Ерөнхийлөгчийн зөвлөхүүдийн зөвлөл (Council of Presidential Advisers)-тэй зөвлөлдсөний үндсэн дээр өөрийн үзэмжээр хэрэгжүүлэх бүрэн эрх** – Тухайлбал, Ерөнхийлөгч нь Танхимд Сингапурын санхүүгийн нөөц (Singapore's financial reserves)-ийг ашиглах зөвшөөрлийг олгоно. Сингапурын санхүүгийн нөөц бол олон жилийн турш хуримтлагдсан тус улсын санхүүгийн нөөц хөрөнгө бөгөөд Ерөнхийлөгч тэрхүү нөөцийг зарцуулах зөвшөөрөл олгохдоо Ерөнхийлөгчийн зөвлөхүүдийн зөвлөл (Council of Presidential Advisers)-тэй зөвшилцсөний үндсэн дээр шийдвэрлэх ба хэрэв Сингапур Улсын ашиг сонирхолд харшилж байна гэж үзвэл уг нөөцийг ашиглахыг зөвшөөрөхгүй.

Энэхүү хамгаалах механизм (safeguard mechanism)-ыг анх 2009 онд хэрэгжүүлж байжээ. Тухайн үеийн Засгийн газар дэлхийн санхүүгийн хямралын эсрэг тусгай бодлогыг санхүүжүүлэхийн тулд Сингапурын санхүүгийн нөөцийг ашиглахаар шийдвэрлэсэн байна. Тухайн үеийн Ерөнхийлөгч С.Р.Натан уг нөөцөөс 4.9 тэрбум доллар авах зөвшөөрөл олгосноор ажлын байр хадгалах зорилготой “Ажлын байрны зээл олгох хөтөлбөр” (Jobs Credit Scheme)-ийг санхүүжүүлжээ.

- 3) **Ерөнхийлөгчийн өөрийн үзэмжээр хэрэгжүүлэх бүрэн эрх** (Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрхийн хүрээний асуудлууд):

Төрийн албан хаагчдыг томилно:

- Ерөнхий шүүгч, давж заалдах шатны шүүгчид, Дээд шүүхийн шүүгч зэрэг шүүх байгууллагын ерөнхий болон ахлах зэргийн шүүгчдийг;
- ерөнхий прокурорыг;
- Ерөнхийлөгчийн дэргэдэх цөөнхийн эрхийн болон шашны зөвлөлийн дарга, гишүүдийг;

³⁶⁴ Constitution of the Republic of Singapore. 2020 revised edition. <https://sso.agc.gov.sg/Act/CONS1963>

³⁶⁵ Сингапурын зэвсэгт хүчний тухай хууль (Singapore Armed Forces Act).

³⁶⁶ A Guide to the Singapore Constitution (2nd ed.). Edited by Grace Morgan. 2016. 33 дахь тал.

- Төрийн албаны болон Шүүхийн комиссын удирдлагууд болон гишүүдийг;
- Ерөнхий аудитор болон Ерөнхий нягтлан бодогчийг;
- батлах хамгаалахын болон армийн холбогдох удирдлагуудыг;
- Цагдаагийн болон Авлигатай тэмцэх газрын удирдлагуудыг;
- бусад албан тушаалтнуудыг.

Засгийн газрыг авлигаас ангид байлгахад Ерөнхийлөгчийн оролцоо чухал байдаг. Тухайлбал, Авлигатай тэмцэх газрын дарга Ерөнхийлөгчийн зөвшөөрлөөр тодорхой хяналт шалгалт явуулах ба энэ үед Танхимын зүгээс түүнд саад хийх гэж оролдвол Ерөнхийлөгч өөрийн үзэмжээр асуудлыг шийдвэрлэнэ. Хэрэв Ерөнхийлөгч өөрөө хүсвэл Ерөнхийлөгчийн зөвлөхүүдийн зөвлөлтэй зөвлөлдөж болно.

Үндсэн хуульд Ерөнхийлөгчийн зарим шийдвэрийг тухайлбал, Сингапурын санхүүгийн нөөцийг ашиглах зөвшөөрлийг Парламент хүчингүй болгох эрхтэй. Парламентын нийт гишүүдийн 2/3-оос доошгүйн саналаар Ерөнхийлөгчийн шийдвэрийг хүчингүй болгоно. (Үндсэн хуулийн §371F)

1.2.2. Танхимыг бүрдүүлэх, огцруулах

Гүйцэтгэх эрх мэдлийг Ерөнхийлөгчөөс гадна Танхим хэрэгжүүлнэ. Танхим нь төрийн өдөр тутмын хэргийг удирдана.

Танхимын гишүүд ямар нэгэн ашгийн төлөө бизнес эрхлэх, эсхүл аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцохыг хориглох бөгөөд сайдын ажил, үүргийг бүтэн цагаар (full time) үр дүнтэй гүйцэтгэх үүргийг хүлээдэг.³⁶⁷

Үндсэн хуулийн 25 дугаар зүйлд зааснаар Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайдад Парламентын гишүүд дундаас нэр дэвшүүлэн олонхын санал авсан хүнийг Ерөнхий сайдаар томилно. Практик дээр Ерөнхийлөгч нь Парламентад хамгийн олон суудал авсан улс төрийн намын даргыг Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлдэг.

Мөн Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайдын санал болгосноор Парламентын гишүүдээс Танхимын бусад гишүүдийг томилно. (§25)

Ерөнхийлөгч нь дараах тохиолдолд Ерөнхий сайдын албыг сул гэж зарлана (§26.1):

- Ерөнхий сайд албан тушаалаасаа огцрох тухай хүсэлтээ Ерөнхийлөгчид хандан бичгээр гаргасан бол;
- Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайдыг Парламентын гишүүдийн олонхын итгэлийг хүлээхгүй болсон гэж үзсэн бол.

Сайд нар албан тушаалаасаа дараах тохиолдолд чөлөөлөгдөнө (§26.2):

- Ерөнхий сайдын санал болгосноор Ерөнхийлөгч тухайн сайдын албан тушаалд томилсон зарлигийг хүчингүй болгосон бол;
- тухайн сайд албан тушаалаасаа огцрох тухай хүсэлтээ Ерөнхийлөгчид хандан бичгээр гаргасан бол.

Ерөнхий сайд нь биеийн эрүүл мэнд, хүндэтгэн үзэх бусад шалтгаанаар Сингапур Улсад байхгүй, эсхүл Үндсэн хуулийн 32 дугаар зүйлд заасны дагуу үүрэгт ажлаасаа түр чөлөө авсан (түр эзгүй) бол Ерөнхийлөгч Ерөнхий сайдын чиг үүргийг Танхимын аль нэг сайдад олгоно (олгосон чиг үүргийг зарлигаар хүчингүй болгоно).

³⁶⁷ Мөн тэнд. 36 дахь тал.

1.2.3. Ерөнхийлөгчийн зөвлөхүүдийн зөвлөл

1991 оны Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Ерөнхийлөгчид Сингапурын санхүүгийн нөөц болон төрийн албаны шударга байдлыг хамгаалах бүрэн эрхийг олгосон байна. Ерөнхийлөгчийн зөвлөхүүдийн зөвлөл (Council of Presidential Advisers) нь Ерөнхийлөгчид эрх мэдлээ хэрэгжүүлэхэд нь шаардлагатай зөвлөгөө өгөх үүрэгтэй.

Зөвлөл нь 8 гишүүн, 2 орлогч гишүүнтэй. Зөвлөлийн гишүүдийг Ерөнхийлөгч 6 жилийн хугацаатай томилох бөгөөд Ерөнхийлөгч 3 гишүүнийг томилох бол Ерөнхий сайд 2 гишүүнийг, Ерөнхий шүүгч болон Төрийн албаны зөвлөл (Public Service Commission)-ын дарга тус бүр 1 гишүүнийг нэр дэвшүүлнэ.

Орлогч гишүүдийн хувьд, Ерөнхийлөгч 1 орлогч гишүүнийг томилно. Харин нөгөө орлогч гишүүнийг нь Ерөнхийлөгч Ерөнхий сайдын зөвлөсний дагуу, Ерөнхий шүүгч, Төрийн албаны зөвлөлийн даргатай зөвшилцсөний үндсэн дээр томилно.

Энэхүү тогтолцоо нь Ерөнхийлөгчийн зөвлөхүүдийн зөвлөлийн төвийг сахих статусыг баталгаажуулдаг байна.³⁶⁸

1.2.4. Ерөнхий прокурор

Сингапур Улсын Засгийн газрын өөр нэг онцлог бол Ерөнхий прокурор (Attorney-General) улсын яллагчаас гадна Засгийн газрын хуулийн ахлах зөвлөхийн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Тэрээр Засгийн газарт хууль зүйн зөвлөгөө өгөх, гэрээний төсөл боловсруулах, баталгаажуулах, иргэний (эрүүгийн бус) шүүхэд төрийг төлөөлнө.

1.3. Засгийн газар (Танхим)-ын бүтэц

Үндсэн хуулийн 30 дугаар зүйлд заасны дагуу Ерөнхий сайд нь сайд нарыг томилох, тэдний хариуцсан асуудлыг тодорхойлсон Мэдэгдэл (Notification)³⁶⁹ гаргадаг. Одоогийн Ерөнхий сайдын гаргасан Мэдэгдэл 2020 оны 07 дугаар сарын 27-ны өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр болжээ.

Танхим нь Ерөнхий сайдаас гадна 22 сайдын бүрэлдэхүүнтэйгээр ажиллаж байна:

- Шадар сайд (Deputy Prime Minister) бөгөөд эдийн засгийн бодлого зохицуулах сайд;
- Тэргүүн сайд (Senior Minister) бөгөөд үндэсний аюулгүй байдлын бодлого зохицуулах сайд;
- Тэргүүн сайд (Senior Minister) бөгөөд нийгмийн бодлого зохицуулах сайд;
- яамд хариуцсан 14 сайд;
- Ерөнхий сайдын оффисын 2 сайд;
- Улсын тэргүүн 3 сайд (Senior Minister of State) багтаж байна.

Засгийн газрын 15 яамыг 14 сайд хариуцан ажилладаг.

Яамдын чиг үүргийн хүрээнд:

- Батлан хамгаалах яам (Ministry of Defence): Сингапур Улсын энх тайван, аюулгүй байдлыг дипломат аргаар бэхжүүлэх, түрэмгийлэгчдэд хариу цохилт өгөх зорилготой бөгөөд иргэний батлан хамгаалах бэлтгэлжилтийг хангах, батлан хамгаалах, аюулгүй байдал, зэвсэгт хүчний бодлогыг хариуцна.

³⁶⁸ Мөн тэнд. 35 дахь тал.

³⁶⁹ Constitution of the Republic of Singapore (Ministerial Responsibility) Notification 2020.
<https://sso.agc.gov.sg/SL/CONS1963-S723-2020?DocDate=20220110&Provs=av-#av->

- Боловсролын яам (Ministry of Education): Сингапур Улсын ирээдүйг тодорхойлох иргэдийг сургаж, улс орны ирээдүйг төлөвшүүлэх зорилготой бөгөөд шинжлэх ухааны болон бүх шатны боловсролын хөтөлбөр, боловсролын байгууллагуудыг хариуцна.
- Гадаад хэргийн яам (Ministry of Foreign Affairs): Сингапур Улсын ашиг сонирхлыг дипломат арга замаар гадаад орчинд хамгаалах зорилготой бөгөөд дипломат ба консулын корпус, олон улсын байгууллагууд, хилийн чанад дахь байгууллагууд, Сингапурын хамтын ажиллагааны хөтөлбөрийг хариуцна.
- Нийгэм, гэр бүлийн хөгжлийн яам (Ministry of Social and Family Development): Хөрвөх чадвартай хувь хүн, хүчирхэг гэр бүл, халамжтай нийгмийг төлөвшүүлэх зорилготой бөгөөд хүүхэд, гэр бүлийн хамгаалал, хөгжил, нийгмийн салбарын хөгжил, тэдгээрийг дэмжих үйчилгээнүүд, эмэгтэйчүүдийн хөгжлийн асуудлыг хариуцна.
- Сангийн яам (Ministry of Finance): Санхүүгээр дамжуулан илүү сайн Сингапур Улсыг бий болгох зорилготой бөгөөд төрийн санхүүгийн үйл ажиллагаа, Засгийн газрын санхүүгийн удирдлага, ААН-ын бүртгэл, нягтлан болох бүртгэл, татварын орлого бүрдүүлэлтийг хариуцна.
- Соёл, олон нийт, залуучуудын яам (Ministry of Culture, Community and Youth): Урлаг, спортоор дамжуулан Сингапурын иргэдэд урам зориг өгөх, олон нийтийн холбоог бэхжүүлэх, сайн дурын ажлыг дэмжих зорилготой бөгөөд олон нийтийн урлаг, спортын үйл ажиллагаа, шашин болон залуучуудын асуудлыг хариуцна.
- Тогтвортой хөгжил, байгаль орчны яам (Ministry of Sustainability and the Environment): Цэвэр, тогтвортой орчин, ус, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах зорилготой бөгөөд байгаль орчныг хамгаалах, нийгмийн эрүүл мэнд, хүнсний аюулгүй байдал, усны нөөцийн асуудлыг хариуцна.
- Тээврийн яам (Ministry of Transport): Сингапур Улсын тээврийн ложистикийг бэхжүүлж, эдийн засгийн өрсөлдөх чадвар, амьдралын чанарыг дээшлүүлэх, тээврийн салбарын чадавхыг хөгжүүлэх зорилготой бөгөөд бүх төрлийн тээврийн салбарын бодлого, олон улсын тээвэр, хамтын ажиллагааг хариуцна.
- Үндэсний хөгжлийн яам (Ministry of National Development) Дэлхийн жишигт нийцсэн дэд бүтцийг хөгжүүлэх зорилготой бөгөөд тогтвортой хөгжил, газар ба хот байгуулалт, хотын үйлчилгээ зэрэг асуудлыг хариуцна.
- Харилцаа холбоо, мэдээллийн яам (Ministry of Communications and Information): Хүмүүсийн амьдралын чанарын сайжруулахын тулд хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбооны салбарын нийгэмлэгүүдийг дэмжих зорилготой бөгөөд хэвлэл мэдээлэл, шуудангийн дэд бүтэц, төрийн албан хэрэг хөтлөлт, номын сангийн асуудлыг хариуцна.
- Худалдаа, үйлдвэрлэлийн яам (Ministry of Trade and Industry): Эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, сайн ажлын байр бий болгох, Сингапурын иргэдэд амьдралаа сайжруулах боломж олгох зорилготой бөгөөд өрсөлдөөн, хэрэглэгчдийн эрх ашиг, стратегийн бараа бүтээгдэхүүний хяналт, эдийн засгийн төлөвлөлт, хөгжил, үйлдвэрлэл зэрэг асуудлыг хариуцна.
- Хүний нөөцийн яам (Ministry of Manpower): Бүтээмжтэй ажиллах хүч, дэвшилтэт ажлын байрыг хөгжүүлж, Сингапур Улсын иргэдийг илүү сайн ажлын байртай болгож, баталгаатай тэтгэвэрт гарах боломж бүрдүүлэх зорилготой

- бөгөөд хүний нөөцийн салбарын хөгжил, ажилчдын нийгмийн асуудал, хөдөлмөр эрхлэлтийн стандартууд, гадаад ажиллах хүчний бодлогыг хариуцна.
- Эрүүл мэндийн яам (Ministry of Health): Эрүүл мэндийг дэмжих, өвчлөлийг бууруулах, Сингапурчуудын хэрэгцээнд нийцсэн чанартай, хямд өртөгтэй эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ авах боломжийг хангах, шинэлэг, хүн төвтэй байх зорилготой бөгөөд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ түүний санхүүжилт, салбарын хүний нөөц, эрүүл мэндийн бодлогын асуудлыг хариуцна.
 - Дотоод хэргийн яам (Ministry of Home Affairs): Сингапурыг аюулгүй, найдвартай, шилдэг улс болгохын тулд олон нийттэй хамтран нэг баг болж ажиллах зорилготой бөгөөд иргэншил, иргэний бүртгэл, цагаачлал, иргэний хамгаалал, гэмт хэрэг, зөрчил, хилийн хамгаалалт зэрэг асуудлыг хариуцна.
 - Хууль зүйн яам (Ministry of Law): Хууль тогтоомжоор дамжуулан шударга ёс, хууль дээдлэх ёсыг нэмэгдүүлэх зорилготой бөгөөд шүүх засаглал ба шүүх байгууллага, олон нийтийн маргаан, оюуны өмч, олон улсын эрх зүй, газрын асуудал, хууль зүйн туслалцаа, үйлчилгээ зэрэг асуудлыг хариуцдаг.

Танхимын зарим гишүүдийн эрхлэх асуудлын онцлогийг авч үзвэл:

Тухайлбал, Дотоод хэргийн болон Хууль зүйн яамдыг **нэг сайд** хариуцаж байна:

- зарим **сайд өөр яамны дэд сайдын** албан үүргийг хавсран хариуцаж байна:
 - Нийгэм, гэр бүлийн хөгжлийн сайд нь *Эрүүл мэндийн дэд сайдын*;
 - Харилцаа холбоо, мэдээллийн сайд нь *Дотоод хэргийн дэд сайдын*;
 - Соёл, олон нийт, залуучуудын сайд нь *Хууль зүйн дэд сайдын*;
 - Хүний нөөцийн сайд нь *Худалдаа, үйлдвэрлэлийн дэд сайдын*;
- **Ерөнхий сайдын оффисын 2 сайд яамны дэд сайдын** албан үүргийг хавсран хариуцаж байна:
 - 1 дэх сайд нь *Сангийн болон Үндэсний хөгжлийн дэд сайдын*;
 - 2 дахь сайд нь *Боловсролын болон Гадаад хэргийн дэд сайдын*;
- **Улсын тэргүүн 3 сайд** тус бүр 2 яамыг хариуцаж байна:
 - 1 дэх сайд нь *Гадаад хэргийн болон Үндэсний хөгжлийн яамдыг*;
 - 2 дахь сайд нь *Харилцаа холбоо, мэдээллийн болон Эрүүл мэндийн яамдыг*;
 - 3 дахь сайд нь *Батлан хамгаалах болон Хүний нөөцийн яамдыг* хариуцан ажиллаж байна.

2. БҮГД НАЙРАМДАХ ФИНЛАНД УЛС

2.1. Төрийн тогтолцоо:

Бүгд Найрамдах Финланд Улсын Үндсэн хууль³⁷⁰ нь 1999 оны 06 дугаар сарын 11-ний өдөр батлагдаж, 2000 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хүчин төгөлдөр болсон.

Үндсэн хуулийн 3 дугаар зүйлд Төрийн тогтолцоог тусгасан байна. Үүнд:

- 1) **Хууль тогтоох** дээд байгууллага нь нэг танхимтай, 200 гишүүнтэй парламент байх бөгөөд улсын эдийн засгийн асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэнэ.

³⁷⁰ Constitution of Finland. <https://oikeusministerio.fi/en/constitution-of-finland>

Парламентын гишүүдийг хувь тэнцүүлэн, нууц санал хураалтаар шууд сонгох бөгөөд нэг бүрэн эрхийн хугацаа нь 4 жил байна. (Үндсэн хуулийн §24; 25)

2021 оны 09 дүгээр сарын 13-ны өдөр явагдсан Парламентын сонгуулийн дүнгээр Социал демократ нам 17,7 хувиар хамгийн их санал буюу 40 суудал авчээ.⁷¹ Түүний дараа Финландын нам 17,5 хувийн (39 суудал), Үндэсний эвсэл нам 17,0 хувийн (38 суудал) санал тус тус авсан нь анх удаагаа аль ч нам 20 хувиас дээш санал аваагүй байна.

- 2) **Гүйцэтгэх эрх мэдлийг** Бүгд Найрамдах Улсын Ерөнхийлөгч ба Засгийн газар хэрэгжүүлнэ. Засгийн газар нь Парламентын итгэлийг хүлээсэн байна.

Одоогийн 12 дахь Ерөнхийлөгч Саули Ниинистө нь 2012 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдөр тангаргаа өргөж байсан бөгөөд 2018 оны 01 дүгээр сард дахин зургаан жилийн хугацаатай сонгогдсон байна.

2019 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдөр Бүгд Найрамдах Улсын Ерөнхийлөгч тус улсын 76 дахь Засгийн газрын Ерөнхий сайдаар Сання Маринийг (Социал демократ намын дарга) томилсон байна. Сання Марин Засгийн газраа Төвийн нам, Ногоон лиг, Зүүний хүчний холбоо, Шведийн ардын намтай эвсэж байгуулжээ.

- 3) **Шүүх эрх мэдлийг** бие даасан шүүхүүд хэрэгжүүлдэг бөгөөд Дээд шүүх, Захиргааны хэргийн дээд шүүх нь шүүх эрх мэдлийн дээд байгууллага юм.

2.2. Гүйцэтгэх засаглал

2.2.1. Ерөнхийлөгчийг сонгох ба түүний эрх, үүрэг

Үндсэн хуулийн 54 дүгээр зүйлд зааснаар тус улсын Ерөнхийлөгчийг 6 жилийн хугацаагаар дараах журмаар бүх ард түмнээс шууд сонгоно:

- нийт сонгогчдын талаас илүү санал авсан байна;
- хэрэв нэр дэвшигчдийн хэн нь ч олонхын санал авч чадаагүй бол хамгийн олон санал авсан хоёр нэр дэвшигчийн хооронд дахин сонгууль явуулж, хамгийн олон санал авсан нэр дэвшигч ерөнхийлөгчөөр сонгогдоно;
- хэрэв Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэг хүний нэрийг дэвшүүлбэл, түүнийг сонгуульгүйгээр Ерөнхийлөгчид томилно;
- Парламентад суудалтай аль ч улс төрийн нам, мөн 20000 гишүүнтэй аль ч бүлэг Ерөнхийлөгчийн сонгуульд нэр дэвшүүлэх эрхтэй;
- нэг хүн Ерөнхийлөгчөөр хоёроос илүүгүй удаа дараалан сонгогдож болно.

Үндсэн хуулийн 58 дугаар зүйлд Ерөнхийлөгчийн шийдвэртэй холбоотой харилцааг зохицуулсан байна:

- Ерөнхийлөгч Засгийн газраас оруулсан саналыг үндэслэн Засгийн газарт шийдвэр гаргана.
- Засгийн газраас оруулсан саналын дагуу Ерөнхийлөгч шийдвэр гаргахгүй бол уг асуудлыг Засгийн газарт буцааж, Ерөнхийлөгчид дахин оруулах ажлыг хангана.
- дээрх тохиолдолд хууль батлах, албан тушаалтан томилохтой холбоогүй бусад асуудлыг Засгийн газар Парламентад таницуулж болно

⁷¹ Politico research - <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/finland/>

- үүний дараа Засгийн газраас санал гаргавал уг танилцуулгын үндсэн дээр асуудлыг Парламент шийдвэрлэнэ

Ерөнхийлөгч дор дурдсан асуудлыг Засгийн газрын саналгүйгээр шийдвэрлэнэ:

- Засгийн газар, сайдыг томилох, эсхүл огцруулах;
- Парламентын ээлжит бус сонгууль явуулах тухай захирамж гаргах;
- өршөөл үзүүлэх;
- хуулиар тусгайлан тогтоосон бөгөөд Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцэх шаардлагагүй бусад асуудал шийдвэрлэх;
- Аландын автономийн тухай хуульд заасан Аландын санхүүтэй холбоотойгоос бусад асуудлыг шийдвэрлэх.

Ерөнхийлөгч нь батлан хамгаалахын асуудалтай холбоотой шийдвэрийг холбогдох сайдын оролцоотойгоор гаргана.

2.2.2. Засгийн газрыг бүрдүүлэх ба түүний эрх, үүрэг

Засгийн газар нь Ерөнхий сайд болон шаардлагатай тооны бусад сайдаас бүрдэх ба сайд нар нь үнэнч шударга, ур чадвараараа олон нийтэд танигдсан Финланд Улсын иргэд байхыг Үндсэн хуулийн 60 дугаар зүйлд заажээ.

Үндсэн хуулийн 61 дүгээр зүйлд заасан журмаар Ерөнхий сайдыг Парламентаас сонгож, Ерөнхийлөгч томилно. Үүнд:

- Ерөнхий сайдыг сонгохоос өмнө Парламент дахь намын бүлгүүд Засгийн газрын хөтөлбөр болон Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүнийг зөвшилцөнө;
- зөвшилцлийн дүнд Ерөнхийлөгч нь Парламентын даргын саналыг сонссоны дараа Ерөнхий сайдад нэр дэвшигчийг Парламентад танилцуулна;
- Ерөнхий сайдад нэр дэвшигчийг Парламентын ил санал хураалтаар сонгох ба санал хураалтад оролцсон нийт гишүүдийн талаас илүү хувийн саналаар дэмжигдсэн тохиолдолд Ерөнхий сайдаар сонгогдоно;
- нэр дэвшигч шаардлагатай олонхын санал авч чадаагүй бол дээрх журмын адил Ерөнхий сайдад шинээр нэр дэвшүүлнэ;
- шинэ нэр дэвшигч мөн шаардлагатай олонхын санал авч чадаагүй бол Парламентын нээлттэй санал хураалтаар Ерөнхий сайдыг сонгоно. Энэ тохиолдолд хамгийн олон санал авсан хүнийг Ерөнхий сайдад сонгогдсонд тооцно.

Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайдын санал болгосноор бусад сайд нарыг томилно.

Ерөнхийлөгч хүсэлтийн дагуу Засгийн газрыг, эсхүл аль нэг сайдыг огцруулахыг хүлээн зөвшөөрдөг. Ямар ч тохиолдолд тэрээр Парламентын итгэлийг хүлээхгүй бол Засгийн газрыг, эсхүл аль нэг сайдыг огцруулна. Мөн Ерөнхийлөгч нь Ерөнхий сайдын санал болгосноор аль нэг сайдыг огцруулж болно. (§64)

Зөвхөн Парламентын чуулганы хугацаанд Засгийн газрын бүрэлдэхүүнийг томилох, түүнд томоохон өөрчлөлт оруулах боломжтой. (§61)

Тус улсын Үндсэн хуульд зааснаар Засгийн газар дор дурдсан эрх, үүргийг хэрэгжүүлдэг байна. Үүнд:

- Засгийн газрын үйл ажиллагаа, төрийн санхүү, төсвийн гүйцэтгэлийн талаар жил бүр Парламентад тайлагнах (§46);

- Парламент, байнгын хороонд шаардлагатай мэдээллийг холбогдох сайд нар цаг алдалгүй гаргаж өгөх (§47);
- Үндсэн хуульд заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлэхээс гадна Засгийн газраас томилогдсон төрийн захиргааны байгууллагуудыг удирдан чиглүүлэх (§65);
- Засгийн газрын нэгдсэн хуралдаанаар Засгийн газар болон яамны чухал шаардлагатай, өндөр ач холбогдолтой асуудлаар шийдвэр гаргах (§66).

Ерөнхий сайд нь Засгийн газрын үйл ажиллагааг удирдан чиглүүлэх, Засгийн газрын бүрэн эрхэд хамаарах асуудлыг хэлэлцэхээр бэлтгэх, хяналт тавих, Засгийн газрын хуралдааныг даргалах, улсаа Европын Зөвлөлд болон Европын Холбоонд төлөөлж оролцоно. Ерөнхий сайдын эзгүйд Шадар сайд, Шадар сайдын эзгүйд туршлагаараа хамгийн ахмад сайд орлоно. (§66)

2.3.Засгийн газрын бүтэц

2.3.1.Засгийн газрын яамдын бүтэц

Үндсэн хуулийн 68 дугаар зүйлд зааснаар Засгийн газар нь шаардлагатай тооны яамтай байна. Яамдын тоо, нэрийг хуульд заасан байдаг. Одоогийн Засгийн газар 11 яамтай бөгөөд тэдгээрийг 19 сайд удирдаж байна.³⁷² Учир нь зарим яамд нэгээс дээш сайдтай байна.

Тус улсын Засгийн газар нь хамгийн залуу, эмэгтэй Ерөнхий сайдтай бөгөөд хамгийн олон буюу 10 эмэгтэй сайдтай ажиллаж байгаагаараа онцлогтой.

Засгийн газар дараах 11 яамтай:

- Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн яам (Ministry of the Environment and Climate Change) - Уур амьсгал, байгаль орчин, биологийн төрөл зүйл ба байгалийн нөөцийн зохистой хэрэглээ, байгаль орчныг хамгаалах бодлого дүрэм, журмаар ханган ажиллана.³⁷³
- Батлан хамгаалах яам (Ministry of Defence) - Үндэсний батлан хамгаалах бодлого, үндэсний аюулгүй байдал, түүнчлэн батлан хамгаалах бодлогын асуудлаарх олон улсын хамтын ажиллагааг хариуцан ажиллана.³⁷⁴
- Боловсрол, соёлын яам (Ministry of Education and Culture) - Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёл, спорт, залуучуудын бодлогыг хөгжүүлэх, эдгээр салбарт олон улсын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх ажлыг хариуцна.³⁷⁵
- Гадаад хэргийн яам (Ministry for Foreign Affairs) - Гадаад аюулгүй байдлын бодлого, худалдааны бодлого, хөгжлийн бодлого, олон улсын харилцааны асуудлыг хариуцах ба Засгийн газрын бусад салбаруудын олон улсын харилцааг зохицуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.³⁷⁶
- Дотоод хэргийн яам (Ministry of the Interior) - Цагдаа, аврах алба, яаралтай тусламжийн төвийн үйл ажиллагаа, хилийн хяналт, эрэн хайх, аврах ажиллагаа, шилжилт хөдөлгөөнтэй холбоотой асуудлыг хариуцан ажиллана.³⁷⁷
- Зам тээвэр, харилцаа холбооны яам (Ministry of Transport and Communications) - зам тээвэр болон, харилцаа холбоо гэсэн хоёр салбарыг хариуцдаг. Зам

³⁷² Финландын Засгийн газрын цахим хуудас - <https://valtioneuvosto.fi/en/marin/ministers>

³⁷³ <https://ym.fi/en/ministry>

³⁷⁴ https://www.defmin.fi/en/ministry_of_defence#6f7820e2

³⁷⁵ <https://okm.fi/en/marin/minister-of-education>

³⁷⁶ <https://um.fi/frontpage>

³⁷⁷ <https://intermin.fi/en/frontpage>

тээврийн салбарт тээврийн систем, сүлжээ, зорчигч ба ачаа тээвэрлэлт, хөдөлгөөний аюулгүй байдал, уур амьсгал, байгаль орчинтой холбоотой асуудлууд багтдаг. Харилцаа холбооны салбарт харилцаа холбооны сүлжээ, мэдээллийн аюулгүй байдал, мэдээллийн хамгаалалт, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, шуудангийн үйлчилгээ зэрэг асуудал хамаарна.³⁷⁸

- Нийгэм, эрүүл мэндийн яам (Ministry of Social Affairs and Health) - Эрүүл мэнд, нийгмийн бодлогыг төлөвлөх, удирдан чиглүүлэх, хэрэгжүүлэх ажлыг хариуцна.³⁷⁹
- Сангийн яам (Ministry of Finance) - Улсын эдийн засаг, төсөв, татвар болон санхүүгийн зах зээлийн бодлогыг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.³⁸⁰
- Хөдөө аж ахуй, ойн яам (Ministry of Agriculture and Forestry) - Байгалийн нөөцийг зохистой ашиглах бодлогыг хариуцан ажиллана.³⁸¹
- Хууль зүйн яам (Ministry of Justice) - Хууль эрх зүйн дэг журмыг сахиулах, шүүхийн тогтолцооны хэвийн үйл ажиллагааг хангах асуудлыг хариуцна. Эрх зүйн дэг журам, эрх зүйн хамгаалалтыг хөгжүүлж, ардчиллыг бэхжүүлж, иргэдийн үндсэн эрхийг хамгаалах зорилготой.³⁸²
- Эдийн засаг, хөдөлмөр эрхлэлтийн яам (Ministry of Economic Affairs and Employment) -Эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчны хувьд тогтвортой өсөлтийг бүрдүүлэх зорилготой. Тус яам нь аж үйлдвэрийн бодлого, инновац, технологийн бодлого, зах зээл, өрсөлдөөнийг дэмжих бодлого, хөдөлмөр эрхлэлт, ажилгүйдэл, хөдөлмөрийн орчны асуудал, хөдөлмөрийн харилцаанд ялгаварлан гадуурхахгүй байх, хамтын гэрээ, хөдөлмөрийн маргааныг арбитр, бүс нутгийн хөгжлийн бодлого, эрчим хүчний бодлого, цаг уурын бодлого зэргийг хариуцна.³⁸³

Засгийн газрын зарим гишүүдийн эрхлэх асуудлын онцлогийг авч үзвэл **Ерөнхий сайдын ажлын алба болон дараах яамыг тус бүр 2-3 сайд хариуцаж байна.**³⁸⁴ Үүнд:

Ерөнхий сайдын Ажлын албыг 2 сайд хариуцаж байна –

- Ерөнхий сайд;
- Европын хэрэг эрхэлсэн болон өмчийн асуудал эрхэлсэн сайд (Minister for European Affairs and Ownership) нь Ерөнхий сайдын харьяалаагүй бусад асуудал, төрийн өмчийн асуудлыг хариуцна;

Гадаад хэргийн яамыг 3 сайд хариуцаж байна –

- Нордикийн хамтын ажиллагаа, тэгш байдлын сайд нь Нордикийн хамтын ажиллагааны асуудлыг;
- Хөгжлийн хамтын ажиллагаа, гадаад худалдааны сайд нь Хөгжлийн хамтын ажиллагаа, гадаад худалдаатай холбоотой асуудлыг;
- Гадаад хэргийн сайд нь тус яамны эрхлэх бусад асуудлыг;

³⁷⁸ https://www.valtiolle.fi/en-US/Employers_and_employees/Ministry_of_Transport_and_Communications

³⁷⁹ <https://stm.fi/en/frontpage>

³⁸⁰ <https://vm.fi/en/minister-of-local-government>

³⁸¹ <https://mmm.fi/en/frontpage>

³⁸² <https://oikeusministerio.fi/en/ministry>

³⁸³ <https://tem.fi/en/ministry>

³⁸⁴ <https://valtioneuvosto.fi/en/marin/division-of-responsibilities-between-ministers>

Нийгэм, эрүүл мэндийн яамыг 3 сайд хариуцаж байна –

- **Нордикийн хамтын ажиллагаа, тэгш байдлын сайд** нь эрх тэгш байдал, ялгаварлан гадуурхахгүй байх асуудлыг;
- **Гэр бүл, нийгмийн үйлчилгээний сайд** нь эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал, нийгмийн халамж, мөрийтэй тоглоомын орлого хуваарилалт, эмийн үйлчилгээтэй холбоотой асуудлыг;
- **Нийгэм, эрүүл мэндийн сайд** нь тус яамны эрхлэх бусад асуудлыг;

Боловсрол, соёлын яамыг 2 сайд хариуцаж байна –

- **Шинжлэх ухаан, соёлын сайд** нь шинжлэх ухаан, дээд боловсролын бодлого, шашны асуудлыг;
- **Боловсролын сайд** нь тус яамны эрхлэх бусад асуудлыг;

Хууль зүйн яамыг 2 сайд хариуцаж байна –

- **Нордикийн хамтын ажиллагаа, тэгш байдлын сайд** нь эрх тэгш байдал, ялгаварлан гадуурхахгүй байх асуудлыг;
- **Хууль зүйн сайд** нь тус яамны эрхлэх бусад асуудлыг;

Сангийн яамыг 2 сайд хариуцаж байна –

- **Нутгийн удирдлагын сайд** нь орон нутгийн засаг захиргаа, бүс нутгийн удирдлага, ажил олгогч, хүний нөөц, засаглалын бодлого, засгийн газрын санхүүгийн хяналт, статистиктай холбоотой асуудлыг;
- **Сангийн сайд** нь тус яамны эрхлэх бусад асуудлыг;

Эдийн засаг, хөдөлмөр эрхлэлтийн яамыг 2 сайд хариуцаж байна –

- **Хөдөлмөр эрхлэлтийн сайд** нь хөдөлмөр эрхлэлт, зах зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой асуудал, бүс нутгийн хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээтэй холбоотой асуудлыг) **хоёр сайд** хариуцаж байна;
- **Эдийн засгийн асуудал эрхэлсэн сайд** нь тус яамны эрхлэх бусад асуудлыг;

2.3.2. Засгийн газрын Сайд нарын хороо³⁸⁵

Ерөнхий сайд нь Засгийн газрыг бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ хуралдах шаардлагагүй гэж үзвэл Сайд нарын хороо (Ministerial committees)-ыг хуралдуулж болно. Дөрвөн Сайд нарын хороог Ерөнхий сайд тэргүүлнэ. Хороо нь сайд нараас бүрдсэн гишүүдтэй байх ба тэд өөрийн бүрэн эрхэд хамаарах асуудал, эсхүл Ерөнхий сайдын хүсэлтээр асуудлыг хэлэлцэнэ. Сайд нарын хороо бүр байнгын эксперттэй байх бөгөөд тэд голдуу яамдын Төрийн нарийн бичгийн дарга нар байдаг.

Гадаад аюулгүй байдлын бодлогын сайд нарын хороо (Ministerial Committee on Foreign and Security Policy) нь Финланд Улсын бусад улстай харилцах харилцаа, дотоодын аюулгүй байдал, батлан хамгаалахтай холбоотой үндсэн асуудлууд хамаарна.

Практик дээр тус хороо Ерөнхийлөгчтэй хамт хуралддаг бөгөөд хуралдааныг Гадаад аюулгүй байдлын бодлогын сайд нарын хороо, Ерөнхийлөгчийн хамтарсан хурал гэж нэрлэдэг.

³⁸⁵ <https://valtioneuvosto.fi/en/marin/ministerial-committees>

Тус хорооны бүрэлдэхүүнд нь дараах сайд нар хамаарна:

- Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн сайд;
- Батлан хамгаалахын сайд;
- Боловсролын сайд;
- Гадаад хэргийн сайд;
- Дотоод хэргийн сайд;
- Сангийн сайд;
- Хөгжлийн хамтын ажиллагаа, гадаад худалдааны сайд;
- Хууль зүйн сайд.

Хорооны нарийн бичгийн дарга нь Гадаад хэргийн яамны төрийн нарийн бичгийн даргын орлогч (Гадаад аюулгүй байдлын бодлого хариуцсан) байна.

Европын холбооны асуудал эрхэлсэн сайд нарын хороо (Ministerial Committee on European Union Affairs) нь улс төр, эдийн засаг, хууль эрх зүйн хувьд чухал ач холбогдолтой Европын холбооны асуудлуудыг хамаарна.

Тус хорооны бүрэлдэхүүнд нь дараах сайд нар хамаарна:

- Боловсролын сайд;
- Гадаад хэргийн сайд;
- Европын хэрэг болон өмчийн асуудал эрхэлсэн сайд;
- Сангийн сайд;
- Хөгжлийн хамтын ажиллагаа, гадаад худалдааны сайд;
- Хөдөө аж ахуй, ойн яамны сайд;
- Хууль зүйн сайд;
- Эдийн засгийн сайд.

Хорооны нарийн бичгийн дарга нь Ерөнхий сайдын Ажлын албаны Ерөнхий захирал буюу Европын асуудал эрхэлсэн төрийн нарийн бичгийн дарга байна.

Сангийн сайд нарын хороо (Ministerial Finance Committee) нь эдийн засгийн чухал ач холбогдолтой, эсхүл Сангийн сайдын хорооны санал авах шаардлагатай асуудлуудыг хамаарна.

Тус хорооны бүрэлдэхүүнд нь дараах сайд нар хамаарна:

- Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн сайд;
- Боловсролын сайд;
- Нутгийн удирдлагын сайд;
- Сангийн сайд;
- Хууль зүйн сайд;
- Эдийн засгийн сайд.

Хорооны нарийн бичгийн дарга нараар яамдын төрийн байнгын нарийн бичгийн дарга нар, Төсвийн газрын Ерөнхий захирлын орлогч нар зэрэг 5 албан тушаалтан ажиллаж байна.

Эдийн засгийн бодлогын сайд нарын хороо (Ministerial Committee on Economic Policy) нь улсын санхүүгийн үндсэн чиглэл, эдийн засгийн ерөнхий хөгжил болон эдийн засгийн бодлогын арга хэмжээ авах шаардлагатай бусад асуудлыг Ерөнхий сайдын шийдвэрээр шийдвэрлэдэг.

Тус хорооны бүрэлдэхүүнд нь дараах сайд нар хамаарна:

- Хууль зүйн сайд;
- Сангийн сайд;
- Нутгийн удирдлагын сайд;
- Боловсролын сайд;
- Эдийн засгийн сайд.
- Хөдөлмөр эрхлэлтийн сайд;
- Байгаль орчин, уур амьсгалын өөрчлөлтийн сайд;
- Европын хэрэг болон өмчийн асуудал эрхэлсэн сайд.

Хорооны нарийн бичгийн дарга нар нь Төсвийн газрын Ерөнхий захирал, түүний орлогч болон Эдийн засгийн газрын Ерөнхий захирал зэрэг 3 албан тушаалтан байна.

3.БҮГД НАЙРАМДАХ ЭСТОНИ УЛС

3.1.Төрийн тогтолцоо

Бүгд Найрамдах Эстони Улс нь парламентын засаглалтай бүгд найрамдах улс бөгөөд төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл улс юм.

1992 онд батлагдсан Эстони Улсын Үндсэн хуульд³⁸⁶ зааснаар Ерөнхийлөгч нь Эстони Улсын төрийн тэргүүн байна. Ерөнхийлөгчийг тус улсын Парламент буюу Рийгикогу, эсхүл сонгуулийн коллегияр сонгоно. Рийгикогугийн гишүүдийн 1/5-ээс доошгүйн саналаар Ерөнхийлөгчийн албан тушаалд нэр дэвшүүлнэ. Ерөнхийлөгчийг Рийгикогугийн нууц санал хураалтаар сонгоно. Рийгикогугийн гишүүдийн олонхын буюу 2/3-ын санал авсан нэр дэвшигчийг Ерөнхийлөгчид сонгогдсонд тооцно. (§77; 79)

2021 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрөөс Ерөнхийлөгчөөр Алар Карис сонгогдон ажиллаж байна. Шинэчлэлийн нам болон Төвийн намаас түүний нэрийг Ерөнхийлөгчид дэвшүүлжээ.

Эстони Улсад:

- 1) **Хууль тогтоох эрх мэдлийг** Парламент (Рийгикогу) хэрэгжүүлнэ. Рийгикогугийн 101 гишүүнийг пропорционал зарчмын үндсэн дээр чөлөөт сонгуулиар жилийн хугацаатай сонгодог. (Үндсэн хуулийн §59; 60) Рийгикогугийн үүрэг бол хууль тогтоомж батлах, парламентын хяналтыг хэрэгжүүлэх, олон улсын харилцааг хөгжүүлэх явдал юм. 2019 оны 03 дугаар сарын 03-ны өдөр явагдсан Рийгикогугийн сонгуулийн дүнгээр Шинэчлэлийн нам 28,9 хувиар хамгийн их санал буюу 34 суудал авчээ.³⁸⁷
- 2) **Гүйцэтгэх эрх мэдлийг** Засгийн газар хэрэгжүүлэх ба Засгийн газар нь Ерөнхий сайд болон бусад сайд нараас бүрдэнэ. (§86; 88) Кая Каллас тэргүүтэй Засгийн газар 2020 оны 01 дүгээр сарын 26-ний өдрөөс ажиллаж байна. Тус Засгийн газрыг Шинэчлэлийн нам болон Төвийн нам хамтран байгуулжээ.

³⁸⁶ Конституция (Основной закон) Эстонской Республики. Принята 28 июня 1992 года. Вступила в силу 3 июля 1992. года https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2015/02/3_Pohiseadus_VENE.pdf

³⁸⁷ Politico research - <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/estonia/>

- 3) **Шүүх эрх мэдлийг** гагцхүү шүүх хэрэгжүүлэх ба шүүх үйл ажиллагаагаа хараат бус бөгөөд Үндсэн хууль болон бусад хуульд заасан журмын дагуу явуулна. (§146)

3.2.Гүйцэтгэх засаглал

3.2.1.Засгийн газрыг байгуулах

1992 онд батлагдсан Эстони Улсын Үндсэн хуулийн 89 дүгээр зүйлд³⁸⁸ зааснаар тус улсын Ерөнхийлөгч нь өмнөх Засгийн газрыг огцорсноос хойш Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлэх ба нэр дэвшигч нь 14 хоногийн дотор шинэ Засгийн газраа байгуулах үүрэг хүлээдэг. Иймд Ерөнхий сайдад нэр дэвшигч нь энэхүү үүргээ хүлээн авснаас хойш 14 хоногийн дотор шинэ Засгийн газрыг байгуулах тухай тайлангаа Рийгикогуд өргөн барина.

Рийгикогу нь нэр дэвшигчид шинэ Засгийн газар байгуулах эрх олгох эсэх асуудлыг үл мэтгэлцэх зарчмаар, нээлттэй санал хураалтаар шийдвэрлэнэ.

Рийгикогугаас Засгийн газар байгуулах эрх авсан Ерөнхий сайдад нэр дэвшигч нь 7 хоногийн дотор шинэ Засгийн газрын бүрэлдэхүүнээ Ерөнхийлөгчид танилцуулах бөгөөд Ерөнхийлөгч 3 хоногийн дотор Засгийн газрыг томилно.

Дараах тохиолдолд Ерөнхийлөгч 7 хоногийн дотор өөр хүнийг Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлнэ:

- нэр дэвшигч нь Рийгикогуд олонхын санал аваагүй бол;
- нэр дэвшигч нь Засгийн газраа байгуулж чадаагүй, эсхүл байгуулахаас татгалзсан бол.

Ерөнхийлөгчийн Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлэх эрх дараах тохиолдолд Рийгикогуд шилжинэ:

- Ерөнхийлөгч нь 7 хоногийн дотор өөр хүнийг Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлээгүй, нэр дэвшүүлэхээс татгалзсан бол;
- 2 дахь нэр дэвшигч нь Рийгикогу-д олонхын санал аваагүй бол;
- 2 дахь нэр дэвшигч нь Засгийн газраа байгуулж чадаагүй, эсхүл байгуулахаас татгалзсан бол.

Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлэх эрх Рийгикогуд шилжсэн тохиолдолд тухайн нэр дэвшигч нь Засгийн газрын бүрэлдэхүүнээ Ерөнхийлөгчид танилцуулна. Хэрэв Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлэх эрх нь Рийгикогуд шилжсэн өдрөөс хойш 14 хоногийн дотор Засгийн газрын бүрэлдэхүүнийг Ерөнхийлөгчид танилцуулаагүй бол Ерөнхийлөгч Рийгикогугийн ээлжит бус сонгууль зарлана. (§89)

3.2.2.Засгийн газрын эрх, үүрэг

Үндсэн хуулийн 87 дугаар зүйлд Засгийн газрын эрх, үүргийг дараах байдлаар тогтоосон байна:

- төрийн гадаад, дотоод бодлогыг хэрэгжүүлэх;
- Засгийн газрын агентлагуудын үйл ажиллагааг хэвийн явуулах, удирдах;
- хууль, Рийгикогугийн тогтоол, Ерөнхийлөгчийн зарлигийн биелэлтийг хангах;

³⁸⁸ Конституция (Основной закон) Эстонской Республики. Принята 28 июня 1992 года. Вступила в силу 3 июля 1992. года https://www.riigikogu.ee/wp-content/uploads/2015/02/3_Pohiseadus_VENE.pdf

- Рийгикогуд хуулийн төсөл оруулах, олон улсын гэрээ батлуулах болон хүчингүй болгуулахаар өргөн мэдүүлэх;
- Улсын төсвийн төслийг боловсруулах, Рийгикогуд мэдүүлэх, улсын төсвийн гүйцэтгэлийн тайланг Рийгикогуд өргөн мэдүүлэх;
- Хуулийг дагаж мөрдөх, хэрэгжилтийг хангахаар дүрэм, журам боловсруулах;
- бусад улстай гадаад харилцааг зохион байгуулах;
- байгалийн гамшиг, гэнэтийн аюул, халдварт өвчин тархахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор мужид болон түүний зарим хэсэгт онц байдал зарлах;
- Засгийн газрын эрхлэх асуудлын хүрээнд Үндсэн хууль, бусад хуулиар олгосон бусад чиг үүргийг хэрэгжүүлэх.

3.3.Засгийн газрын бүтэц

Эстони Улсын Засгийн газрыг эмэгтэй Ерөнхий сайд Кая Каллас тэргүүлж байна. Засгийн газрын 11 яамыг 14 сайд хариуцан ажиллаж байгаа бөгөөд тэдний 7 нь эмэгтэй сайд байна.

Засгийн газрын 11 яамыг дурдвал:

- Батлан хамгаалах яам (Ministry of Defence) – Эстони Улсын үндэсний батлан хамгаалах, зэвсэгт хүчний талаарх Засгийн газрын бодлогыг хариуцна;³⁸⁹
- Боловсрол, судалгааны яам (Ministry of Education and Research) - боловсролын тогтолцоог удирдан чиглүүлэх, хөгжүүлэх, үндэсний хэмжээнд судалгаа, хөгжлийн үйл ажиллагааг зохион байгуулна;³⁹⁰
- Байгаль орчны яам (Ministry of the Environment) - уур амьсгал, хүрээлэн буй орчин, ан агнуур болон нөөцийн талаарх бодлогыг хариуцна;³⁹¹
- Гадаад хэргийн яам (Ministry for Foreign Affairs) - гадаад бодлого болон Засгийн газрын түвшний төрийн байгууллагын гадаад харилцааг хариуцна;³⁹²
- Дотоод хэргийн яам (Ministry of the Interior) - хилийн асуудлыг шийдвэрлэх гадаад иргэдэд оршин суух эрх олгох, болон цахим визний асуудлыг хариуцна;³⁹³
- Нийгмийн хамгааллын яам (Ministry of Social Affairs) - Засгийн газрын нийгмийн хамгааллын бодлогыг хариуцна;³⁹⁴
- Хууль зүйн яам (Ministry of Justice) - Шүүхийн тогтолцоог дэмжих, шинэ хууль тогтоомж боловсруулахад мэргэшлийн эрх зүйн дэмжлэг үзүүлнэ;³⁹⁵
- Орон нутаг хариуцсан яам (Ministry of Rural Affairs) - хөдөө аж ахуйн бодлого, загас агнуурын салбарыг бодлого, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний худалдааны бодлого, хүнсний аюулгүй байдал, хэрэгжилтийг хангах зэрэг ажлуудыг зохион байгуулах, үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулна;³⁹⁶
- Соёлын яам (Ministry of Culture) - соёлын бодлого, хэрэгжүүлэх, өв соёл түүнийг сурталчлах, хөгжүүлэхэд эрх зүйн мэргэшлийн дэмжлэг үзүүлнэ.³⁹⁷

Тус улсын хоёр яам нь 2 сайдтай байна:

³⁸⁹ <https://kaitseministeerium.ee/en>

³⁹⁰ <https://www.hm.ee/en>

³⁹¹ <https://envir.ee/en>

³⁹² <https://vm.ee/en>

³⁹³ <https://www.siseministeerium.ee/en>

³⁹⁴ <https://www.sm.ee/en>

³⁹⁵ <https://www.just.ee/en>

³⁹⁶ <https://www.agri.ee/en>

³⁹⁷ <https://www.kul.ee/en>

- Сангийн яам (Ministry of Finance) - Үндэсний санхүүгийн талаарх Засгийн газрын бодлогыг зохицуулна.³⁹⁸ Яам нь Сангийн болон Төрийн удирдлагын гэсэн хоёр сайдтай;
- Эдийн засаг, харилцаа холбооны яам (Ministry of Economic Affairs and Communications) - Эстони Улсын эдийн засгийн бодлогыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх түүний үр дүнг үнэлэн, эдийн засгийн өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, тогтвортой хөгжлийг хангах үүрэгтэй. Яам нь Эдийн засаг, дэд бүтцийн болон Үйлдвэрлэл, мэдээллийн технологийн гэсэн хоёр сайдтай.

4.НОРВЕГИЙН ХААНТ УЛС

4.1.Төрийн тогтолцоо

Норвегийн Хаант Улс нь үндсэн хуульт хаант засаглалтай, төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл улс юм. Тус улсад:

- 4) **Хууль тогтоох эрх мэдлийг** Парламент (Storting) хэрэгжүүлнэ. (Үндсэн хуулийн “С бүлэг”) Парламент нь 4 жилийн хугацаатай сонгогдох 169 гишүүнтэй. Үндсэн хуульд Парламентын бүрэн эрхийг хугацаанаас нь өмнө дуусгавар болгох тухай тусгаагүйгээс үзэхэд, Парламентыг Хаан, эсхүл Засгийн газар тараах эрхгүй. Норвег Улсын энэ онцлог нь Европын бусад орнуудаас ялгаатай байдаг.

2021 оны 09 дүгээр сарын 13-ны өдөр явагдсан Парламентын сонгуулийн дүнгээр Хөдөлмөрчдийн нам 26,4 хувиар хамгийн их санал буюу 48 суудал авчээ.³⁹⁹ 1887 онд байгуулагдсан Хөдөлмөрчдийн нам нь социал демократ чиг баримжаатай аж. Тус нам нь анх 1903 онд Парламентад суудал авч, 1928 онд засгийн газраа байгуулж байсан бөгөөд засгийн эрхийг нийт 44 жил барьж (тэр дундаа 1935-1965 оны хооронд тасралтгүй 30 гаруй жил) байна.⁴⁰⁰

- 5) **Гүйцэтгэх эрх мэдлийг** Хаан болон Төрийн зөвлөл хэрэгжүүлнэ (Үндсэн хуулийн “В бүлэг”).

V Харальд хаан 1991 оноос хойш Хаан ширээнд сууж байна.

Төрийн зөвлөл нь Ерөнхий сайд болон бусад сайдаас бүрдэнэ. 2021 оны 10 дугаар сарын 14-ний өдөр Хаан Ерөнхий сайд Йонас Гар Стёре-г томилжээ. Тэрээр 2014 оноос хойш Хөдөлмөрчдийн намын даргын албыг хашиж байна. Одоогийн Төрийн зөвлөлийг Хөдөлмөрчдийн нам болон Төвийн нам бүрдүүлж байна.

- 6) **Шүүх эрх мэдлийг** шүүх хэрэгжүүлэх ба түүний дээд байгууллага нь Дээд шүүх байна. (Үндсэн хуулийн “D бүлэг”)

Норвег Улс нь Европын чөлөөт худалдааны нийгэмлэг (EFTA)-ийн гишүүн бусад гурван улс (Исланд, Лихтенштейн, Швейцар)-ын адил өнөөг хүртэл Европын Холбооны бүрэлдэхүүнд ороогүй байна. 1972, 1994 онд явуулсан бүх нийтийн санал асуулгаар тус улсын иргэд Европын Холбоонд нэгдэхээс татгалзжээ.⁴⁰¹ Мөн 2018 оны Европын

³⁹⁸ <https://www.fin.ee/en>

³⁹⁹ Politico research - <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/norway/>

⁴⁰⁰ Норвег Улсын Хөдөлмөрчдийн намын цахим хуудас - <https://www.arbeiderpartiet.no/om/information-in-english/>

⁴⁰¹ 1994: Norway votes 'no' to Europe. BBC News.

нийгмийн судалгаа (ESS)-гаар Норвегчуудын зөвхөн 21.5 хувь нь Европын Холбоонд нэгдэхийг дэмжсэн байна.

4.2. Гүйцэтгэх засаглал

4.2.1. Төрийн зөвлөлийг бүрдүүлэх

1814 онд батлагдсан Үндсэн хуулийн 3 дугаар зүйлд⁴⁰² зааснаар гүйцэтгэх эрх мэдлийг угсаа залгамжилсан Хаан (хатан хаан) эзэмшинэ. Тэрээр Норвег Улсын зэвсэгт хүчний ерөнхий командлагч, сүмийн тэргүүн байх бөгөөд гадаад улсад улсаа төлөөлнө.

Хаан хууль тогтоох хүрээнд Парламентын шинэ чуулганыг нээх ба Парламентаас баталсан хуулийг зөвшөөрөх, эс зөвшөөрөх эрхтэй. Тодруулбал, Хаан тухайн хуулийг зөвшөөрвөл гарын үсэг зурж баталгаажуулна, харин эс зөвшөөрвөл тухайн хуулийг Парламент руу буцаана. Энэ тохиолдолд Парламентаас уг хуулийн төслийг Хаанд дахин танилцуулахгүй.

Засгийн газрын хамтын шийдвэр гаргах кабинет нь Төрийн зөвлөл (State of Council) байна. Өөрөөр хэлбэл, Хаан гүйцэтгэх эрх мэдлээ Төрийн зөвлөлөөр дамжуулан хэрэгжүүлдэг.

Үндсэн хуулийн 12 дугаар зүйлийн дагуу Төрийн зөвлөл нь Ерөнхий сайд болон 7-оос доошгүй сайд нараас бүрдэх ба “Хаан өөрөө саналын эрхтэй Норвег Улсын иргэдээс Төрийн зөвлөлийг сонгоно”. Гэхдээ бодит байдал дээр Парламентын сонгуулийн үр дүнд олонх болсон нам, эсхүл эвсэл Төрийн зөвлөлийг бүрдүүлнэ.⁴⁰³

Төрийн зөвлөлийг дараах журмаар бүрдүүлнэ.⁴⁰⁴

- 1) Бүрэн эрх нь дуусгавар болж байгаа Засгийн газраас огцрох өргөдлөө Парламентад өргөн мэдүүлнэ. Үүний дараа уг асуудлыг Төрийн зөвлөлийн хуралдаанд оруулна.

Хаан уг өргөдлийг хүлээн авсны дараа бүрэн эрх нь дуусгавар болж байгаа Засгийн газраас шинэ Засгийн газар байгуулагдах хүртэл түр Засгийн газрын үүргийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх хүсэлт гаргана.

Хаан бүрэн эрх нь дуусгавар болж байгаа Ерөнхий сайдаас шинэ Засгийн газар байгуулах асуудлаар хэнд хандах тухай зөвлөгөө авдаг. Ерөнхий сайд Хаанд ихэвчлэн Парламентын удирдлагуудын хэн нэгэнд, эсхүл олонх буюу цөөнхийн даргад хандахыг зөвлөдөг.

- 2) Ихэнх тохиолдолд Хаан Ерөнхий сайдын энэхүү зөвлөгөөг дагаж, Парламентын удирдлагуудын хэн нэгэнд, эсхүл олонх буюу цөөнхийн даргад шинэ Засгийн газар байгуулахыг даалгана.
- 3) Ийнхүү даалгавар авсан хүн шинэ Засгийн газар томилогдоход бэлэн болсон талаар Хаанд мэдэгдсэнээр Төрийн зөвлөлийн хуралдаанаар шинэ Засгийн газрыг томилно.

⁴⁰² http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/november/28/newsid_4208000/4208314.stm

⁴⁰³ Норвег Улсын Үндсэн хууль - <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1814-05-17>

⁴⁰⁴ Норвег Улсын Парламентын цахим хуудас - <https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/Downloads/>. Норвег Улсын Засгийн газрын цахим хуудас - <https://www.regjeringen.no/en/the-government/the-government-at-work1/the-government-at-work1/id2564958/>

⁴⁰⁴ Норвег Улсын Засгийн газрын цахим хуудас - <https://www.regjeringen.no/en/the-government/the-government-at-work1/change-of-government/id270340/>

Төрийн зөвлөлийн энэхүү хуралдаанаар Хаан, бүрэн эрх нь дуусгавар болж байгаа Засгийн газар, шинэ Засгийн газрыг томилно. Үүний дараа Хаан өмнөх Засгийн газрын огцрох өргөдлийг хүлээн авснаар өмнөх Засгийн газрын бүрэн эрх дуусгавар болно.

4) Төрийн зөвлөлийн анхны хуралдаанаар Засгийн газрын гишүүдийг томилно.

4.2.2. Төрийн зөвлөлийн эрх, үүрэг

Төрийн зөвлөл нь төсвийн төсөл болон Засгийн газрын санаачилсан хуулийн төслүүдийг Парламентад өргөн мэдүүлэх, батлагдсан хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, төрийн өндөр албан тушаалтнуудыг томилох, чөлөөлөх, өршөөл үзүүлэх, олон улсын гэрээг батална.

Төрийн зөвлөл нь төрийн асуудлыг хуралдаанаараа хэлэлцэх ба асуудлыг олонхын саналаар шийдвэрлэнэ. Харин санал тэнцсэн тохиолдолд Ерөнхий сайд хоёр саналын эрхтэй байхаар Үндсэн хуулийн 13 дугаар зүйлд зохицуулсан онцлогтой.

Хаан Төрийн зөвлөлийн хуралдааныг тэргүүлж, гарсан шийдвэрийг батална. Шийдвэр нь “Зөвлөл дэх Хаан” (“King-in-Council”) гэсэн хэвлэмэл хуудас дээр гардаг. Энэ нь Хааныг буруутгахгүй ба түүний хариуцлагыг Төрийн зөвлөл хүлээнэ гэсэн Үндсэн хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан онцлог зохицуулалттай холбоотой.

Төрийн зөвлөлийн аливаа гишүүн нь Хааны шийдвэрийг засаглалын хэлбэр, эсхүл тус улсын хууль тогтоомжид харшилж байна хэмээн үзвэл тухайн шийдвэрийг эсэргүүцэх, саналаа хуралдааны тэмдэглэлд тэмдэглүүлэх эрхтэй хэмээн Үндсэн хуулийн 30 дугаар зүйлд заажээ. Хожим нь Төрийн зөвлөлийн шийдвэр тус улсын хууль тогтоомжид харшилсан нь тогтоогдвол тухайн шийдвэрийг эсэргүүцээгүй Төрийн зөвлөлийн гишүүнийг Парламент огцруулна. Иймд Төрийн зөвлөлийн хуралдааны тэмдэглэлд түүний бүх гишүүд гарын үсэг зурдаг.

Төрийн зөвлөл нь Парламент болон Хааны өмнө хариуцлага хүлээнэ. Тухайлбал, Парламент нь Засгийн газарт итгэл үзүүлэх эсэх талаар Үндсэн хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан байна: “Хэрэв Парламент нь Төрийн зөвлөлийн аль нэг гишүүнд, эсхүл Засгийн газарт итгэл үзүүлэхгүй гэж шийдвэрлэсэн бол Төрийн зөвлөлийн бүх гишүүн огцрох өргөдлөө өгнө.” Харин Үндсэн хуулийн 22 дугаар зүйлд заасны дагуу Хаан Төрийн зөвлөлийг тараах эрхтэй байдаг.

Хаан өөрийн түр эзгүйд Төрийн зөвлөлд улсыг удирдах эрхийг шилжүүлж болох ба энэ тохиолдолд Төрийн зөвлөл нь Үндсэн хуулийн хүрээнд Хааны нэрийн өмнөөс улсыг удирдаж түүний эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ.

4.3. Засгийн газар (Төрийн зөвлөл)-ын бүтэц

Одоогийн Засгийн газар дараах 15 яамтай ажиллаж байна.⁴⁰⁵ Үүнд:

- Батлан хамгаалах яам (Ministry of Defence) - Норвегийн аюулгүй байдал, батлан хамгаалах бодлогыг бүрдүүлэх, хэрэгжүүлэх асуудлыг хариуцна;
- Газрын тос, эрчим хүчний яам (Ministry of Petroleum and Energy) - Норвегийн эрчим хүчний нөөцийг үр ашигтай, байгаль орчинд ээлтэй менежментээр дамжуулан өндөр үнэ хүргэх асуудлыг хариуцна;

⁴⁰⁵ Норвег Улсын Засгийн газрын цахим хуудас - <https://www.regjeringen.no/en/dep/id933/>

- Нутгийн захиргаа, шинэчлэлийн яам (Ministry of Local Government and Modernisation) - орон нутгийн засаг захиргааны санхүү, нутгийн удирдлага, мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн бодлого, төрийн салбарын шинэчлэл, бүс нутгийн бодлого, Засгийн газрын ажил олгогчийн бодлого, Сами болон цөөнхийн асуудал, геомэдээллийн бодлогыг хариуцна;
- Сангийн яам (Ministry of Finance) - Норвегийн эдийн засгийн бодлогыг төсөвтэй уялдуулан төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, зохицуулах асуудлыг хариуцна;
- Соёлын яам (Ministry of Culture) - соёл, эрх тэгш байдал, ялгаварлан гадуурхалт, зохиогчийн эрх, хэвлэл мэдээлэл, спорт, сайн дурын салбарыг хариуцна;
- Тээврийн яам (Ministry of Transport) - иргэний агаарын тээвэр, авто зам, төмөр зам, усан замын тээврийг хариуцна;
- Уур амьсгал, байгаль орчны яам (Ministry of Climate and Environment) - Засгийн газраас баримталж буй байгаль орчны бодлогыг хэрэгжүүлэх асуудлыг хариуцна;
- Хөдөлмөр, нийгмийн харилцааны яам (Ministry of Labour and Social Affairs) - хөдөлмөрийн зах зээлийн бодлого, ажиллах орчин, тэтгэвэр, нийгмийн халамжийн бодлогыг хариуцна;
- Хөдөө аж ахуй, хүнсний яам (Ministry of Agriculture and Food) - хоол хүнс, ойн аж ахуй, хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эдийн худалдаа, ногоон байгууламжийн арчилгаа, хөрс хамгаалал, цаа бугын аж ахуйн асуудлыг хариуцдаг;
- Хууль зүй, нийтийн аюулгүй байдлын яам (Ministry of Justice and Public Security) - хууль дээдлэх үндсэн баталгааг хадгалах, хэрэгжүүлэх асуудлыг хариуцна;
- Хүүхэд, гэр бүлийн яам (Ministry of Children and Families) - хүүхдийн халамж, гэр бүлийн харилцаа, шашин шүтлэг, амьдралын хэв маяг зэрэг асуудлыг хариуцна;
- Эрүүл мэнд, тусламж үйлчилгээний яам (Ministry of Health and Care Services) - Норвегийн хүн амд эрүүл мэнд, халамжийн үйлчилгээг тэгш, сайн хүргэх үүрэгтэй.

Засгийн газрын гурван яам нь 2 сайдтай ажилладаг онцлогтой. Үүнд:

- Боловсрол, судалгааны яам (Ministry of Education and Research) - бүх шатны боловсролын байгууллага болон соёлын сургууль, мэргэжлийн боловсрол, насанд хүрэгчдийн сургалтыг хариуцна. Яам нь Боловсролын болон Судалгаа, дээд боловсролын гэсэн 2 сайдтай;
- Гадаад харилцааны яам (Ministry of Foreign Affairs) - Олон улстай харилцах, Норвегийн эрх ашгийг олон улсын хэмжээнд хамгаалах, сурталчлах ажлыг хариуцна. Яам нь Гадаад хэргийн болон Олон улсын хөгжлийн гэсэн 2 сайдтай;
- Худалдаа, үйлдвэрлэл, загас агнуурын яам (Ministry of Trade, Industry and Fisheries) - Тус яам нь Худалдаа, үйлдвэрлэлийн (Minister of Trade and Industry) болон Загас агнуур, далайн бодлогын (Minister of Fisheries and Ocean Policy) гэсэн 2 сайдтай.

5.ШВЕДИЙН ХААНТ УЛС

5.1.Төрийн тогтолцоо

Шведийн Хаант Улсын Үндсэн хуулиар тус улсыг хэрхэн удирдахыг тодорхойлдог. Тодруулбал, шийдвэр гаргах болон гүйцэтгэх эрх мэдлийн хоорондын харилцааг зохицуулахаас гадна иргэдийн үндсэн эрх, эрх чөлөөг зохицуулдаг. Үндсэн хуулийг

дараах 4 үндсэн хууль бүрдүүлдэг.⁴⁰⁶

- Засгийн газрын тухай хууль (Instrument of Government) – 1974 онд батлагдсан энэхүү хуульд иргэд чөлөөтэй мэдээлэл авах, жагсаал цуглаан хийх, улс төрийн нам байгуулах, шашин шүтэх эрхийг баталгаажуулсан;
- Хаан ширээ залгамжлах тухай хууль (Act of Succession) – 1810 онд батлагдсан энэхүү хууль нь хааны гэр бүл болох Бернадоттын ордны гишүүдийн Хаан ширээнд суух эрхийг зохицуулдаг;
- Хэвлэлийн эрх чөлөөний тухай хууль (Freedom of the Press Act) – 1949 онд батлагдсан энэхүү хуульд Парламент, Засгийн газар, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой албан ёсны баримт бичгүүдийг олон нийтэд нээлттэй хүргэх зарчмыг тогтоосон. Энэ хуулиар иргэд хүссэн үедээ албан ёсны бичиг баримтыг судлах боломжтой болсон;
- Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөний тухай суурь хууль (Fundamental Law on Freedom of Expression) – 1991 онд батлагдсан энэ хуулиар аливаа цензурыг хориглох, харилцах эрх чөлөө, нэрээ нууцлах эрхийн талаар зохицуулжээ.

Швед Улс нь үндсэн хуульт хаант засаглалтай, төрийн байгууламжийн хувьд нэгдмэл улс юм.

Швед Улсын Хаан ширээ залгамжлах тухай хуулийн дагуу залсан Хаан буюу Хатан хаан Төрийн тэргүүн байна хэмээн тус улсын Үндсэн хуулийн 5 дугаар бүлгийн 1 дүгээр зүйлд заажээ.⁴⁰⁷ Тус улсын төрийн тэргүүн нь Карл XVI Густаф хаан бөгөөд тэрээр ёслолын болон төлөөллийн үүргийг гүйцэтгэдэг.⁴⁰⁸

Швед Улсад:

- 1) **Хууль тогтоох эрх мэдлийг** нэг танхимтай Парламент (Riksdag) хэрэгжүүлнэ. Парламентын 349 гишүүд нь 4 жилийн хугацаагаар сонгогдоно. Гишүүдийг шууд төлөөллийн зарчмаар бүх иргэдийн сонгох эрхийн үндсэн дээр сонгодог. Улс орны хэмжээнд улс төрийн намуудад өгсөн саналтай нь тэнцүүлэн суудал хуваарилдаг.

Үндэсний пропорционал дүрэмд үл хамаарах нэг зүйл бий: нам нь парламентад төлөөлөлтэй болохын тулд сонгуульд нийт сонгогчдын 4-өөс доошгүй хувийн санал авах ёстой бөгөөд энэ нь маш жижиг намуудыг парламентад оруулахгүй байх зорилготой дүрэм юм.⁴⁰⁹

2018 оны 09 дүгээр сарын 07-ны өдөр явагдсан Парламентын сонгуулийн дүнгээр Социал Демократ нам 26,4 хувиар хамгийн их санал буюу 100 суудал авчээ.⁴¹⁰

- 2) **Гүйцэтгэх эрх мэдлийг** тус улсын Засгийн газар хэрэгжүүлнэ. Засгийн газар бол Швед Улсын төрийн эрх мэдлийн гүйцэтгэх дээд байгууллага болох үндэсний сайд нарын танхим юм.

Одоогийн Ерөнхий сайдын албыг Социал Демократ намын дарга болох Магдалена Андерссон 2021 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрөөс хашиж эхэлсэн.

⁴⁰⁶ Sweden - <https://sweden.se/life/democracy/swedish-government>

⁴⁰⁷ The Constitution of Sweden. <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf>

⁴⁰⁸ Sweden - <https://sweden.se/life/democracy>

⁴⁰⁹ Sweden - <https://sweden.se/life/democracy>

⁴¹⁰ Politico research - <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/sweden/>

Засгийн газрыг Социал демократ нам болон Ногоон нам хамтран байгуулсан.

- 3) **Шүүх эрх мэдлийг** шүүх хэрэгжүүлэх ба түүний дээд байгууллага нь Дээд шүүх байна.

5.2. Гүйцэтгэх засаглал

5.2.1. Засгийн газрыг байгуулах

Швед Улсын Үндсэн хуулийн 6 дугаар бүлэгт⁴¹¹ Засгийн газрын талаар зохицуулсан байна. Засгийн газар нь Ерөнхий сайд болон бусад сайд нараас бүрдэнэ. Парламент Ерөнхий сайдыг томилж, чөлөөлөх бол Ерөнхий сайд Засгийн газрын бусад гишүүдийг томилж, чөлөөлнө.

Парламент Ерөнхий сайдыг дараах журмаар томилно:

- Парламентын дарга, Парламентын бүлгүүдийн төлөөлөл, дэд дарга нартай зөвшилцөн Парламентаар хэлэлцүүлэн нийт гишүүдийн олонхын саналаар томилно;
- Парламентын даргын оруулсан саналыг Парламент хүлээн аваагүй бол дээрх журмаар дахин Ерөнхий сайдад нэр дэвшүүлнэ;
- Парламентын даргын оруулсан саналыг 4 удаа буцаавал Парламентын шинэ сонгуулийг зарлах нөхцөл үүсдэг байна.

Шинэ Ерөнхий сайд Засгийн газрын гишүүдийг биечлэн сонгох, тэдний эрхлэх асуудлыг шийднэ. Ийнхүү Ерөнхий сайд Засгийн газраа эмхлэн байгуулахдаа Парламентад авсан намууд суудлын харьцааг харгалзан үзнэ.

Засгийн газар Парламентын өмнө хариуцлага хүлээнэ. Парламент нь Засгийн газарт, эсхүл Ерөнхий сайдад, эсхүл аль нэг сайдад итгэл үзүүлэх эсэх тухай санал хураалт явуулна. Хэрэв итгэл үзүүлэхгүй гэж үзвэл Засгийн газар огцорно.

Мөн эсрэгээрээ Засгийн газар нь Парламентын ээлжит бус сонгууль явуулах шийдвэр гаргах боломжтой. Парламентаас Засгийн газарт итгэл үзүүлэхгүй гэж үзсэнээс хойш 7 хоногийн дотор Засгийн газраас ээлжит бус сонгууль явуулахаар шийдвэрлэсэн бол тухайн Засгийн газрыг огцруулах шийдвэр үйлчлэхгүй. Дараагийн Парламентаар шинэ Ерөнхий сайдыг томилно. Практик дээр Парламент ч, Засгийн газар ч энэ эрхээ хэрэгжүүлээгүй буюу зөвшилцөлд хүрч байжээ.

5.2.2. Засгийн газрын эрх, үүрэг

Швед Улс нь Парламентын засаглалтай, Үндсэн хуульт хаант улс юм. Швед нэгдмэл Үндсэн хуульгүй, Үндсэн хуулийн эрх бүхий актуудаар орлуулдаг улс юм. Шведийн Үндсэн хууль нь Удирдлагын хэлбэрийн тухай акт (Instrument of Government), Хаан ширээ залгамжлах тухай акт (Act of Succession), Хэвлэлийн эрх чөлөөний тухай акт (Freedom of the Press Act), Үзэл бодлоо илэрхийлэх эрх чөлөөний тухай (Fundamental Law on Freedom of Expression) тулгуур хууль зэргээс бүрдэнэ. Хаан нь төрийн тэргүүн, ёс төдий Засгийн газрын тэргүүн бөгөөд Парламентын чуулганыг нээх зэрэг ёслол хүндэтгэлийн арга хэмжээнд оролцдог байна. Шаардлагатай үед Засгийн газрын хуралдааныг зарлан хуралдуулж, өөрөө удирдана.

⁴¹¹ The Constitution of Sweden. <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-constitution-of-sweden-160628.pdf>

Шведийн Засгийн газар нь Ерөнхий сайдаас гадна Европын холбооны асуудал эрхэлсэн сайд болон яамд хариуцсан хорин хоёр сайдаас бүрддэг. Шведийн одоогийн Засгийн газрын бүтэц дор дурдсан 11 яам ажиллаж байна.⁴¹² Үүнд:

- Батлан хамгаалах яам (Ministry of Defence) - үндэсний болон олон улсын батлан хамгаалах, аюулгүй байдлын хамтын ажиллагаа, гадаад тагнуулын үйл ажиллагаа зэвсэгт мөргөлдөөний олон улсын эрх зүйн орчныг бүрдүүлнэ;
- Байгаль орчны яам (Ministry of the Environment) - орчны бохирдлыг бууруулах, хорт бодисгүй орчинг бүрдүүлэх, хог хаягдал, цацрагийн аюулгүй байдал, хамгаалалт, олон улсын байгаль орчны хамтын ажиллагааг хариуцна;
- Соёлын яам (Ministry of Culture) - соёл урлаг, хэвлэл мэдээлэл, Самигийн уугуул иргэд болон үндэсний цөөнх, иргэний нийгэм, спорт, шашин шүтлэг, залуучуудыг дэмжих бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

Тус улсын зургаан яам нь **2 сайдтай** байна:

- Боловсрол, судалгааны яам (Ministry of Education and Research) - бүх шатны боловсролын асуудлыг хариуцаж, судалгааны нэгдсэн бодлого хэрэгжүүлнэ. Яам нь Боловсролын сайд болон Сургууль, судалгааны гэсэн хоёр сайдтай;
- Хөдөлмөр эрхлэлтийн яам (Ministry of Employment) - хөдөлмөрийн зах зээл, хөдөлмөрийн хууль ба ажиллах орчин, хүн амын өсөлтийг дэмжин ажиллана. Яам нь Хөдөлмөр эрхлэлт, жендэрийн тэгш байдлын болон Орон сууц, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих гэсэн хоёр сайдтай;
- Аж ахуй, инновацын яам (Ministry of Enterprise and Innovation) - төрийн өмчит үйлдвэрийн газар, үйлдвэр худалдаа, хөдөө орон нутаг, газар усны эх үүсвэрт тулгуурласан үйлдвэрүүд, бүс нутгийн хөгжлийг 7 нь дэмжинэ. Яам нь Бизнес, үйлдвэрлэл, инновацын болон Хөдөө орон нутгийн гэсэн хоёр сайдтай;
- Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам (Ministry of Health and Social Affairs) - нийгмийн халамж, эрүүл мэнд, эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ, хөгжлийн бэрхшээлийн асуудал, нийгмийн эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын асуудлыг хариуцан ажиллана. Яам нь Эрүүл мэнд, нийгмийн асуудал эрхэлсэн болон Нийгмийн хамгааллын гэсэн хоёр сайдтай;
- Дэд бүтцийн яам (Ministry of Infrastructure) - тээвэр, дэд бүтэц, цахим бодлого ба мэдээллийн технологи, шуудан харилцаа холбоо, эрчим хүчний асуудлыг хариуцна. Яам нь Дэд бүтцийн болон Эрчим хүч, цахим хөгжлийн гэсэн хоёр сайдтай;
- Хууль зүйн яам (Ministry of Justice) - шүүхийн тогтолцоо, шилжилт хөдөлгөөнийг хариуцах, орогнол олгох асуудал, хямралын үеийн бэлэн байдлыг хариуцна. Яам нь Хууль зүй, дотоод хэргийн болон Интеграц, шилжилт хөдөлгөөн, спорт хариуцсан гэсэн хоёр сайдтай.

Тус улсын хоёр яам нь **3 сайдтай** байна:

- Сангийн яам (Ministry of Finance) - Засгийн газрын санхүү, түүний дотор Засгийн газрын төсвийн зохицуулалт, татварын асуудлыг хариуцна. Яам нь Сангийн, Санхүүгийн зах зээлийн болон Төрийн удирдлагын гэсэн гурван сайдтай;
- Гадаад харилцааны яам (Ministry of Foreign Affairs) - Шведийн гадаад хөгжил, хамтын ажиллагаа, худалдааны бодлогыг хариуцна. Яам нь Гадаад хэргийн, Олон улсын хөгжлийн хамтын ажиллагааны болон Гадаад худалдаа, Нордикийн асуудал эрхэлсэн гэсэн гурван сайдтай.

⁴¹² Шведийн Засгийн газрын цахим хуудас - <https://www.government.se/government-of-sweden/>

АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ**Сингапур улс**

- Constitution of the Republic of Singapore. 2020 revised edition. <https://sso.agc.gov.sg/Act/CONS1963>
- Constitution of the Republic of Singapore (Ministerial Responsibility) Notification 2020. <https://sso.agc.gov.sg/SL/CONS1963-S723-2020?DocDate=20220110&ProvIds=av-#av->
- A Guide to the Singapore Constitution (2nd ed.). Edited by Grace Morgan. 2016.
- Сингапур Улсын Засгийн газрын цахим хуудас <https://www.sgdi.gov.sg/ministries>

Финланд улс

- Constitution of Finland - <https://oikeusministerio.fi/en/constitution-of-finland>
- Ministry of Defence - https://www.defmin.fi/en/ministry_of_defence#6f7820e2
- Ministry of the Environment and Climate Change - <https://ym.fi/en/ministry>
- Ministry of Education and culture - <https://okm.fi/en/marin/minister-of-education>
- Ministry for Foreign Affairs - <https://um.fi/frontpage>
- Ministry of Social Affairs and Health - <https://stm.fi/en/frontpage>
- Ministry of Transport and Communications - https://www.valtiolle.fi/en-US/Employers_and_employees/Ministry_of_Transport_and_Communications
- Ministry of Finance - <https://vm.fi/en/minister-of-local-government>
- Ministry of the Interior - <https://intermin.fi/en/frontpage>
- Ministry of Justice - <https://oikeusministerio.fi/en/ministry>
- Ministry of Economic Affairs and Employment - <https://tem.fi/en/ministry>
- Ministry of Agriculture and Forestry - <https://mmm.fi/en/frontpage>
- Politico research - <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/estonia/>

Эстони улс

- Конституция (Основной закон) Эстонской Республики. Принята 28 июня 1992 года. Вступила в силу 3 июля 1992. года https://www.riigikogu.ee/wp-content/uploads/2015/02/3_Pohiseadus_VENE.pdf
- Ministry of Defence - <https://kaitseministeerium.ee/en>
- Ministry of Education and Research - <https://www.hm.ee/en>
- Ministry of the Environment - <https://envir.ee/en>
- Ministry for Foreign Affairs - <https://vm.ee/en>
- Ministry of the Interior - <https://www.siseministeerium.ee/en>
- Ministry of Social Affairs - <https://www.sm.ee/en>
- Ministry of Culture - <https://www.kul.ee/en>
- Ministry of Finance - <https://www.fin.ee/en>
- Ministry of Justice - <https://www.just.ee/en>
- Ministry of Rural Affairs - <https://www.agri.ee/en>
- Ministry of Economic Affairs and Communications - <https://www.mkm.ee/en>

Норвег улс

- Норвег Улсын Үндсэн хууль - <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1814-05-17>
- Норвег Улсын Засгийн газрын цахим хуудас - <https://www.regjeringen.no/en/dep/id933/>
- Норвег Улсын Парламентын цахим хуудас - <https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/Downloads/>